

Smaranda Balș – Catagrafia

Mihai Dim. STURDZA

Abstract : A private library in Iași at the middle of the 19th century, with books in French and Greek, showing the taste for culture, history and politics of its owner, an educated aristocrat, as many women of her class.

(Biblioteci; biblioteci particulare; Istoria României; secolul XIX; lectura; familia Balș)



Biblioteca Smarandei Balș conține lucrări de bun nivel, deși cam amestecate. Fapt explicabil, importul de literatură occidentală în Moldova fiind atunci de-abia la început și, așa cum se știe, supus cenzurii. Pe lângă dicționare bilingve, în afară de două romane de Balzac, de voiajurile lui „Bazilhai” și de povestirea despre regele Solomon, am putut identifica cele mai multe din titlurile originale, în limba franceză, ale acestei liste moldovenești, în fruntea căreia sunt înșirate „Șase bucăți” adică cele șase volume din Duchesse d’Abrantès *Histoire des salons de Paris, tableaux et portraits du grand monde sous Louis XVI, le Directoire, le Consulat et l’Empire, la Restauration et le règne de Louis-Philippe*, 6 vol., Paris 1836-1838.

Alphonse Karr, gazetar și romancier atunci foarte la modă, ale cărui *Soirées de Sainte-Adresse* au fost republicate în 1853; este vorba aci de o ediție anterioară care nu figurează în Catalogul Bibliotecii naționale din Paris.

Desigur una din numeroasele ediții ale lui Voltaire, din *Lettres philosophiques ou lettres écrites de Londres sur les Anglais*.

Despre cunoscutul om de afaceri Gabriel-Julien Ouvrard, îmbogățit ca furnizor al armatelor revoluționare și napoleoniene, apăruseră trei volume intitulate *Mémoire sur sa vie et sur diverses opérations financières*, Paris, 1826-1827.

A.Barginet *Le Grenadier de l’île d’Elbe, souvenirs de 1814 et 1815*, Paris, 1843 (despre exilul lui Napoleon în insula Elba, n. red.).

Cinq mois aux Etats-Unis de l’Amérique du Nord, depuis le 29 avril jusqu’au 23 septembre 1835, journal de voyage de M. Ramon de la Sagra, traduit de l’espagnol par M. René Raïssas, Paris, 1837, XXVII + 459 p.

Una din cărțile foarte popularului autor de comedii boulevardiere și de romane de senzație, secretar general al Uniunii Artiștilor Dramatici, Léon Gozlan, *Le notaire de Chantilly*, 2 vol., Paris, 1836.

Beaticsa este celebrul roman al lui Balzac, publicat în 1843 în volumul 3 al mării ediții de Opere complete îngrijită de Furne : *Scènes de la vie privée ; Béatrix, Modeste Mignon, La femme de trente ans*.

Edward-John Trelawny, *Mémoires d’un cadet de famille, compagnon et ami de Lord Byron*, traduits par Florian, Paris, 1843.

Cardinalul Rimleșenie ascunde desigur una din numeroasele ediții din : Cardinal de Richelieu *Mémoires*.

Madame Amable Tastu, *Livre de Jeunesse et de Beauté, morceaux en prose et en vers*, Paris, 1833 (un manual de educație pentru domnișoare).

Honoré de Balzac *Un grand homme de province à Paris*, din seria *Scènes de la vie de province*, 2 vol., Paris, 1838.

Philippe-Thomas Lefebvre, *La grammaire des gens du monde, ou études grammaticales et critiques sur les Méditations, Les Harmonies, Jocelyn etc.*, Paris, 1843. (Explicații literare asupra operelor în versuri ale lui Victor Hugo, Lamartine, Alfred de Vigny etc.)

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – M.D.Sturdza: “Smaranda Balș - Catagrafia”

Baron Melchior de Grimm, *Nouveaux mémoires secrets et inédits, historiques, politiques, anecdotiques et littéraires du baron de Grimm, agent à Paris de la Cour de Russie et de Pologne, ou Chronique curieuse des personnages célèbres qui ont illustré le siècle dernier, suivie de la relation de ses voyages*, 2 vol., Paris, 1834.

L'hermite centenaire des Pyrénées, ou souvenirs et leçons d'un vieillard âgé de 140 ans, renfermant des contes moraux, traduit de l'espagnol par l'auteur de Parfait jeune homme, Paris, 1826.

Duchesse d'Abrantès, *Scènes de la vie espagnol*, 2 vol., Paris, 1836.

M. de Puibusque, *Souvenirs d'un invalide pendant le dernier demi-siècle*, 2 vol., Paris, 1841.

Nu am putut descifra titlul corespunzător în franceză al *Fimeilor răsplătite*.

Haine este Heinrich Heine, *Tableaux de voyages*, 3 vol., Paris, 1843, mai precis traducerea în limba franceză a *Reisebilder* a marelui scriitor german.

*

* *

Se mai poate adăuga aci titlul unui manuscris care aparținuse după 1806 lui Gheorghe (Iordache) Balș, socrul Smarandei : *Poveste eglezească sau jalnică tâmplare, tălmăcită de pe acea franțuzască pe limba moldovinească de Fotis Calafani. Și afierosită pré cinstitului dumisale Gheorghe Balș vel vistiernic*.¹

Cărțile grecești nu au fost inventariate, deși se știe că Smaranda Balș le citea. Astfel cercetările lui Nicolae Iorga au găsit numele acestei mari amatoare de noutăți literare printre „prenumeranții” care comandau „o traducere grecească, de cuprins istoric, *Megala simvevinota* („Întâmplările cele mari”) de Richter, tălmăcite de Zisu Dauti și publicate la Viena în 1819”. Pe lângă vistierniceasa Smaranda Balș, care se înscria pentru două exemplare, lista cuprinde și alți membri ai familiei : postelniceasa Catinca Balș a lui Alexandru Mavrocordat, tot pentru două exemplare; vorniceasa Pulcheria Balș, marele vistiernic Alecu Balș, marele postelnic Grigore Balș, care compun astfel, comentează tot N. Iorga, un segment din „întreaga societate luminată din acest timp”.²

*

* *

O generație mai târziu, gustul literar al cititoarelor din Iași se schimbă, odată cu înmulțirea publicațiilor în limba română, care pătrund în bibliotecile boierești. Lucrul e dovedit, printre altele, de un album manuscris ajuns în colecțiile Academiei Române, legat în catifea și tapițerie de goblen, cu poezii copiate în 1857 de Ruxandra Balș, născută Cantacuzino Pașcanu.³ Versurile sunt fie de amor, fie de natură politică, de tendință unionistă, ceea ce contrazice opiniile antiunioniste ale soțului Ruxandrei, Panait Balș.

Titlurile poeziilor din album sunt următoarele : *Miezul nopții; A toi; Chant de liberté; [C.A. Rosetti?], Une demande à sa bien aimée; La plainte; Avant un bal; Après un bal; La lampe; [Tu-mi ziceai odată cum că pîn-la moarte]; Eu aveam odată/ Driaptă bogăție; D. Gusti, Adunării Ad Hoc pentru balul Unirei din șapte octomvrie 1857; Viața-mi să strecoară; Zdrobită geme inima în mine; Nu de multă vreme/ Amorul mă muncește; Ah, tu ce ești o floare; Am lăsat lumea și slava; Mă duc în pustietate; Luna adoarme grațioasă; Lume, lume, înșălătoare; Îmi aduc aminte; Ghiorghie Sion, Triumful de la 9 octombrie 1857; Aslan, Enigmă; Vasile Alecsandri, Moldova în 1857; Iancu Alecsandri, Odă la unirea românilor; Hora Unirei (Moldoveni, munteni, pe lume); Satira prințului Vogoride; Alecu Donici, Carăle cu oale.*

¹ Mihai Moraru, Cătălina Velciulescu, *Bibliografie analitică a cărților populare laice, partea I, sub îngrijirea științifică a lui I. C. Chișimă, I*, București, 1976, p. 93. Este vorba , probabil, de Clarissa Harlowe, nefericita eroină a romanului sentimental cu același titlu, apărut în 1748 sub semnătura lui Samuel Richardson.

Romanul a cunoscut mai multe traduceri franceze.

² N. Iorga, *Câteva documente din țară și străinătate relative la istoria Românilor*, seria 2, AARMSI, seria II, tomul XXVIII, 1905-1906, p. 527.

³ Gabriel Stempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. IV, București, 1990, p. 319. Manuscrisul este catalogat sub numărul 5488.

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – M.D.Sturdza: “Smaranda Balș - Catagrafia”